Ion CIOCANU
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

SPIRITUL AUTOHTON ÎN NUVELISTICA ANILOR ’60-’70

Abstract. This study is assigned to the principled renewals of the novelistic of East of Prut of the 60s. After the first postwar decade, dominated by the communist ideology, being reflected by Party judgments about the magazines «Zvezda» and «Leningrad», about the work of Vano Muradeli „The Great Friendship” etc., then by the local one – „On the state of Soviet artistic Moldavian literature and the measures to improve it”, the horizon of the prose of the east of Prut was one particularly dark, as it was outlined in the stories and novels of I. Canna, Ia. Cutcovețchi, L. Barschi etc. There was required a fundamental change, a return of the writers to the troubles, the needs of the local people, to the traditions and the native folklore etc.

The prose of the East of Prut was saved by Ion Druță and Vasile Vasilache, then by the younger writers as Gheorghe Malarciuc, Mihail Gheorghe Cibotaru, Vlad Ioviță, Iacob Burghiu, Nicolae Esinencu. The study focuses on the analysis of the books „La noi în sat” and „Dor de oameni” by Ion Druță, „Tăcerile casei aceleia” by V. Vasilache, „Din moşi-strămoşi” by Gh. Malarciuc, „Soare în cârjă” by Ia. Burghiu, „Râsul şi plânsul vinului” by V. Ioviță, „Sacla” by N. Esinencu, who founded the qualitive novelistic of the East of Prut, valuable to a great extend even today.

Keywords: Prose, story, novel, talent, local spirit, soul anxiety, suggestion, conflict, dramatic...

În contextul nenumăratelor hotărâri venite de la Moscova (despre jurnalele «Zvezda» şi «Leningrad», despre opera „Marea prietenie” a lui Vano Muradeli, despre repertoriul teatrelor dramatice şi altele) n-ar fi trebuit să ne imaginăm că RSS Moldovenească ar fi putut întârzia să se pricopsească – la timp şi fără pierderi – cu o hotărâre locală pe potriva celor unionale – „Despre starea literaturii sovietice moldoveneşti şi măsurile pentru îmbunătățirea ei” din 22 noiembrie 1948, cu articole programatice inserate în organele de presă ale Comitetului Central al partidului comunist al Moldovei, ca cel intitulat „Să dezrădăcinăm până la capăt naționalismul burghez”, şi cu alte manifestări concrete ale grijii „părinteşti” a partidului comunist față de puritatea ideologică a literaturii şi artei. De la sine înțeles, nu numai scriitorii propriu-zişi, dar şi criticii de specialitate – ba aceştia în primul rând! – au fost obligați să răspundă cât mai operativ şi mai adecvat spiritului acelor hotărâri cu care nu era de glumit. Regimul comunist totalitar ținea strâns în mâini frâiele acestui sector important al vieții. După atâta amar de vreme, câtă a trecut, nu are nici un haz să ne întoarcem la sloganurile prezentate drept grijă părintească a partidului de evoluția şi destinul literaturii şi artei sovietice.

BDD-A20053 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

În schimb ni se pare instructiv un popas scurt la un articol de zile mari al lui Andrei Țurcanu, *Procesul literar postbelic între dogmă şi creativitate*, inclus în cartea „Bunul simț" a autorului, din care citățm fragmentar. Se ştie că în Basarabia interbelică îşi începuseră activitatea literară scriitori talentați şi trecuți prin şcoli şi universități de mare prestigiu: Emilian Bucov, Nicolai Costenco, Bogdan Istru, George Meniuc, Alexandru Robot ş.a. Despre unii dintre aceştia a spus cuvinte măgulitoare G. Călinescu în marea sa *Istorie a literaturii române*… din 1941. Cum au evoluat ei după 28 iunie 1940, când tancurile moscovite ne-au „eliberat"? „Limpezirea formelor poetice în marginile unui primitivism greu de închipuit la nişte personalități de o elevată cultură europeană, trecerea bruscă a unor poeți basarabeni de la o poezie modernă la versificările rudimentare din anul 1940, mimarea chinuită a unui patos de încântare în fața unor presupuse prefaceri socialiste în lumina privării absolute de opțiune de către tirania totalitară nu sunt decât mutilări de conştiință, dezastre ale spiritului uman. «Metamorfoza» doar a unui poet, Alexandru Robot, e de ajuns pentru exemplificare. O poezie redusă la un repertoriu sufocant de teme, ritmuri, imagini, care substituia creația printr-un surogat al conjuncturismului politic, umileşte însăşi ideea de scris şi de scriitor. De altfel, acesta e şi scopul unui regim totalitar. Folosind metodele cele mai diferite – de la atacul brutal şi calomnie până la elogiul iezuit al eşecurilor şi nonvalorii evidente – să umilească şi să suprime orice manifestare de independență şi demnitate, să supună totul propriei «slujiri», să prevină posibilele manifestări de libertate, posibilele revolte…" – întrerupem citatul, şi aşa cam lung, dar întreg articolul colegului Țurcanu este concludent pentru reconstituirea şi explicarea climatului social-politic şi estetic în care a fost nevoită să se dezvolte literatura est-pruteană în primul deceniu postbelic, iar parțial şi în anii '70-'80 ai secolului trecut. Şi totuşi, încă un citat din Andrei Țurcanu se cere aici reprodus: „Până nu demult, fiind nesatisfăcuți de asincronia peisajului literar autohton cu mişcarea modernă a literelor, adesea ne-am întrebat alarmați, cu implicita exagerare critică a sentimentului de insatisfacție: «De ce nu avem literatură?» Perspectiva istorică ne îndeamnă însă să ne întrebăm altceva: «Cum de totuşi am mai avut în aceste condiții literatură?»" (Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chişinău, Editura „Cartier", 1994, p. 215 şi urm.).

Am avut şi avem literatură, datorită evoluției iminente a timpurilor şi venirii în domeniu a unor scriitori talentați, în măsură să iasă de sub tutela grijii „părinteşti" din partea partidului şi a partinicilor.

În proza scurtă a timpului, semnalul înnoirii a fost dat de Ion Druță încă în 1953, prin cărțulia *La noi în sat*. În crochiurile şi povestirile acestui autor venit de-a dreptul de la țară, aflat departe de indicațiile lui Stalin, Gorki, Jdanov şi ale altor conducători temuți ai procesului literar din întreaga URSS, viața apărea în formele ei naturale, neaoşe. Amănunte şi detalii proaspete, nemeşteşugite, evocate firesc şi plastic în momentele cele mai potrivite ale narațiunilor, constituiau farmecul acelor prime încercări de proză străine de tutela partinică pe care fuseseră nevoiți s-o accepte Ion Canna, Ion D. Ciobanu, Grigore Adam (inclusiv în nuvela sa elogiată la timpul apariției, *Hartene*), dar şi Bogdan Istru în cartea de nuvele *Drumuri spre lumină*, din 1947), nemaivorbind de Lev Barschi sau Iacob Cutcovețchi în volumele lor ilizibile. Începutul emancipării epicii scurte est-

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

prutene de sub tirania indicațiilor partinice şi a schematismului îngrozitor a fost continuat cu succes de Ion Druță în cărțile nuvelistice *Dor de oameni* (1959), *Piept la piept* (1964) şi *Osânda căutării* (1969). Personajele prozei druțiene sunt oameni vii, embleme impresionante ale vieții basarabene, netrecuți prin ciurul „cerințelor" faimoaselor hotărâri de partid şi al cenzurii comuniste strangulatoare a suflului etnic sănătos şi a bogăției spirituale naționale manifestate în nuvele de mare răsunet în epocă, dar şi mai târziu: *Sania, Trânta, Dor de oameni, Bătrânețe, haine grele, Nicolae Anton şi cei şase feciori ai lui, Murgul în Crimeea* ş.a. O parte a acestor nuvele ale scriitorului se lasă lecturate cu plăcere şi astăzi, grație substratului lor liric şi, totodată, dramatic, stilului lor ironic şi umoristic atât de specific folclorului nostru național, manierei narative crengiene şi altor însemne ale tradiției literare românești echivalente cu o sfidare fățişă, deşi prin nimic evidențiată în mod expres, a întregii politici literar-artistice a timpului.

Spiritul popular sănătos a pătruns şi în povestirile şi nuvelele unui alt scriitor basarabean de real talent, purtător tenace al graiului moldovenesc curat, de o expresivitate exemplară, cunoscător fin – şi el – al realității vieții satului, prin nimic falsificată şi deformată prin optici ideologice străine procesului literar firesc – Vasile Vasilache. În 1961 acesta semna cărțulia *Trişca*, din care pentru studiul de față evidențiem nuvela *Mătuşa Coliboaia.* Pe timp de iarnă imediat postbelică, satul de la codru, înzăpezit până pe la streşinile caselor, e vizitat – serile – de câte un lup. O bestie hămesită se înnădeşte la gogineața mătuşii. Întâlnirea femeii cu oaspetele nepoftit, încleştarea mâinilor ei în grumazul lupului, reacția mătuşii la încercările fiarei de a scăpa de greutatea stăpânei care o încălecase şi o ținea ca în cleşte – totul e prezentat de autor în mod fantastic de real şi impresionant. E pentru că Vasile Vasilache era predispus de la bun început spre o gândire parabolică. Pornind de la vreun caz concret din viață, el tindea să extragă din acesta o învățătură, o valoare etică tăinuită în chiar miezul adânc al cazului, după cum se întâmplă în episodul încălecării lupului de către mătuşa Coliboaia, nuvelă memorabilă prin portretul moral atât de bine sculptat prin cuvinte şi fapte neaoşe, nemaiîntâlnite în proza est-pruteană preocupată până atunci de probleme „majore", precum lupta împotriva cotropitorilor germani (şi români), setea oamenilor de a intra în colective de muncă de tip nou, socialiste, glorificarea sentimentului de dragoste pentru popoarele unite de marea Rusie sub steagul leninist-stalinist etc. Curând spontaneitatea prozelor scurte ale scriitorului şi spectaculozitatea verbală a acestora se pomenesc dominate de meditații profunde referitoare la demnitatea omului, la ataşamentul acestuia la glia natală, la vicisitudinile vieții, la dârzenia omului în strădaniile lui întru supraviețuire şi perfecționare morală, prin mijlocirea unor personaje la fel de pitoreşti ca ale prozelor sale timpurii (mătuşa Coliboaia, moş Călinaş etc.). Vasilache abordează probleme complicate ale existenței umane în plan universal, ca viața şi moartea, rostul dăinuirii omului pe pământ, nemurirea sufletului omenesc. *Negara, Tăcerile casei aceleia, Priveghiul mărginaşului* şi alte povestiri de început ale scriitorului sunt urmate de nuvele autentice, care îndreptățesc în principiu şi în întregime titlul de sondor îndrăzneț al sufletului şi mentalității omului gânditor la probleme esențiale ale vieții, morții şi nemuririi, cum sunt *Elegie pentru Ana-Maria, Izvodul zilei a patra, Surâsul lui Vişnu.*

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

Ion Druță şi Vasile Vasilache au protestat în nuvelistica lor timpurie în mod oarecum paşnic, fără să opună vreo rezistență cel puțin verbală regimului comunist totalitar; ei pur şi simplu au ignorat sloganurile propagandistice privind încadrarea în campaniile de ostracizare a capitalismului aflat „în putrefacție", de preamărire a modului colectiv de muncă etc. Ei au revenit la o scriitură de tip folcloric sau crengian, exaltând modul de viață constituit istoriceşte al țăranului basarabean care, chiar în condițiile draconice de după 28 iunie 1940, au arat şi semănat, au adus pe lume fii şi fiice, le-au asigurat o existență cât de cât normală ca să poată învăța carte. Abia mai târziu atât Ion Druță, cât şi Vasile Vasilache aveau să aştearnă pe hârtie unele atitudini sfioase de neacceptare a politicii şi ideologiei comuniste (primul în nuvela *Şoapte de nuc* din 1964, al doilea în *Negara* din 1970).

Pe urmele lui Ion Druță şi Vasile Vasilache veneau alți prozatori cu o cunoaştere bună a vieții de la țară, a tradițiilor şi obiceiurilor demult demne să fie puse în pagini de carte națională. Primul care merită să fie evidențiat aici este Gheorghe Malarciuc. În contextul întoarcerii întregii nuvelistici est-prutene la tradițiile noastre seculare, la prezentarea inspirată a credințelor şi obiceiurilor naționale, la istoria, năzuințele şi speranțele înaintaşilor, altfel zis – ale ignorării fățişe ori tacite a faimoaselor hotărâri partinice cu privire la literatură şi artă, el merită un cuvânt de prețuire pentru cartea pentru copii *Din moşi-strămoşi*, din 1959. E o suită de crâmpeie răzlețe din viața şi activitatea înaintaşilor neamului, care se citesc şi în prezent cu plăcere, cu interes şi cu folos.

Chiar prima nuvelă din carte*, La şcoala domnească*, e un episod incitant din viața şcolii domneşti de la Biserica „Trei Ierarhi" din Iaşi. Elevul, căruia i se încredințase supravegherea celorlalți colegi, îl pârâse pe unul dintre aceştia că ar citi „scrieri eretice", pe care „le dă şi altora să citească".

Îngrijitorul şcolii domneşti era mitropolitul Varlaam. El a poruncit să fie chemat elevul cu pricina. Acesta se chema Nicolae Milescu şi-l informă pe înaltul prelat că citise „Alexandria" şi cronica vornicului Grigore Ureche, „amândouă tălmăcite şi scrise pe înțelesul fiştecăruia în limba noastră", după care îl întrebă smerit pe mitropolit: „Au făcut-am rău? Că pe noi aici ne învață mai mult turceşte şi greceşte să cântăm în strană la Golia ori la „Trei Ierarhi", iar puținul, ce în limba noastră este ticluit, n-avem învoire să citim". Milescu i se plânse îngrijitorului şcolii şi de alte nelegiuiri, drept care „tânărul acesta, cu vorba lui, a mişcat inima sfinției sale". Nuvela se încheie cu înțelegerea perfectă dintre bătrânul cărturar care dăduse „Cazania" sa şi tânărul Nicolae Milescu, abia pornit în lumea marilor noştri cărturari: „În chilia strâmtă din ograda bisericii „Trei Ierarhi", două inimi se găsiră, apropiindu-se cu dragoste şi înțelegere".

În ciuda zgârceniei tânărului pe atunci scriitor, personajele nuvelei apar în adevărata lor valoare şi măreție, ca două efigii ale culturii naționale.

Or, într-o desfăşurare ceva mai largă, mai concretă şi cu accente mai esențiale, se prezintă nuvela *În codrul Tigheciului*, din care se lasă uşor înțeles personajul ajuns musafir al lui Haralambie Prisăcarul, răzeş obidit rău de domnitorul Petru Aron Vodă, ucigaşul lui Bogdan Vodă, care a fost tatăl lui Ştefan Vodă. Vorbele acestui „boier"

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

şi demnitatea gesturilor lui îl cuceresc şi pe răzeş, şi pe cititor. Însă abia când vin pe urmele lui o întreagă ceată de însoţitori, Haralambie Prisăcarul şi cititorii nuvelei conştientizează că în ospeţie la casa din codrul Tigheciului fusese însuşi marele domnitor Ştefan Vodă, lăsând o urmă de neşters în inima oricărui cititor.

Gheorghe Malarciuc proceda inspirat, selectând pentru alte proze scurte amănunte şi detalii concludente şi vorbe caracterizante pentru Dumitraşcu-Vodă Cantemir (*Judecata cea mare*), Eminescu şi Maiorescu (*Invitatul doamnei Kremnitz*), George Coşbuc (*Cântec de revoltă*), Ion Creangă (*Odată iarna…*) şi pentru câteva alte personaje, dintre care pitoreşti sunt, mai ales, copiii care închipuie un adevărat spectacol cu Ştefan Vodă, Mircea cel Bătrân şi Dan, căpitan de plai.

Cartea *Din moşi-strămoşi,* apărută în 1959, ni-l prezenta pe scriitor ca pe un brav evocator al spiritului nostru naţional. Or, ea a văzut lumina tiparului fără o nuvelă care stârnise mare vâlvă în sferele diriguitoare ale culturii sovietice moldoveneşti. Proza respectivă avea titlul *Ţara Moldovei* şi se întemeia pe evocarea călătoriei în Moldova medievală a doi înalţi demnitari din Veneţia, Antonio şi Lorenzo, încântaţi de natura meleagului moldav şi având mari planuri comerciale. Ei sunt prinşi de oştenii domnitorului, cercetaţi şi, la rugămintea lor, prezentaţi lui Bogdan-voievod. „Excelenţă… Sunt neguţător de la Jenova. Ştiam aceste locuri fără stăpânire…” încearcă a se dezvinovăţi musafirii. În urma scurtei conversaţii cu Bogdan-voievod, acesta le spune răspicat ce cuprindea la acea oră Moldova: „Spre amiază-zi până la Dunăre, spre soare-răsare până la Marea Neagră, spre miezul nopţii până la Nistru, spre soare-apune până la Siret şi Trotuş – aceasta este Ţara Moldovei!”.

S-ar părea: e o simplă informaţie de ordin istoric, pe care tânărul prozator Malarciuc o pune în gura domnitorului medieval, spre cunoştinţa unor musafiri străini, totodată şi spre atenţia cititorilor săi locali, care nu cunoşteau istoria adevărată a propriei lor ţări. Dar nuvela despre Bogdan-voievod a fost smulsă din cartea de la 1959, ca una subversivă, dăunătoare, iar autorul – demis din funcţie şi lăsat fără dreptul de a publica. Nu era atât de simplu a scrie adevărul, chiar acel vechi şi incontestabil. Cu referire la acest episod al nuvelei *Ţara Moldovei* regretatul Arhip Cibotaru scrie în cartea sa de memorii „Pe timpul lui Teleucă”: „Cum de a îndrăznit Malarciuc să lărgească Moldova? Cine i-a permis? Auzi dumneata? De la Carpaţi şi până la mare? *Nicego sebe pofte!* Ce vor zice fraţii noştri ucraineni? Obrăznicie naţionalistă! Trebuie să fie pus la punct… Aşa sau cam aşa cugetau şefii de atunci, asta era atitudinea lor faţă de istoria acestui popor de care le era silă. Aveau grijă mare să nu fie lezaţi în amorul lor propriu fraţii ucraineni care ciordiseră cu ajutorul lui Hruşciov două hălci grase din nordul şi din sudul teritoriului nostru cu tot cu populaţia băştinaşă. Aceasta nici până acum nu se lasă ucrainizată pe de-a-ntregul. Cu toate că a fost dizolvată în masa de colonişti aduşi de aiurea. Cu toate că numărul de şcoli cu predare în limba maternă s-a redus. Cu toate că au fost schimonosite după calapodul slavon denumirile de localităţi şi aşezări străvechi. Această populaţie «îndărătnică» nu şi-a uitat limba şi obiceiurile strămoşeşti” (Arhip Cibotaru, *Pe timpul lui Teleucă*, Chişinău, Editura „Universul”, 2010, p. 85-86).

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

Încercarea scriitorilor de a se încadra în procesul de evocare corectă şi inspirată a trecutului istoric, dar şi a unor probleme ale istoriei contemporane, evidenţiate de Arhip Cibotaru pornind de la acelaşi adevăr istoric citat de Gheorghe Malarciuc în nuvela sa, era ostracizată cu străşnicie.

Dar şi diversele aspecte ale realităţii contemporane îşi aşteptau scriitorii care să ia în dezbatere artistică întru cunoaşterea cât mai bună şi popularizarea lor printre generaţiile tinere. Le-au intuit la timp şi le-au abordat cu talent şi pricepere scriitorii debutanţi din 1965 Mihail Gh. Cibotaru, Vlad Ioviţă, Iacob Burghiu. Primul dintre cei numiţi aici a îndrăznit să descopere pentru literatura noastră obiceiul strămoşesc *Vadra*, într-o nuvelă cu acelaşi titlu. O echipă de constructori, urcaţi deja pe schelele grajdului pe care-l înălţau, comentează nunta tinerei Maruşca din Chetroşeni, pe care o lua de soţie un flăcău din satul vecin Năpădeni. Din echipa de constructori făcea parte şi Lisandru, care se avusese de bine cu fata care tocmai se mărita. Comentează şi el desfăşurarea nunţii, judecând după cântecele fanfarei. „O scot cu danţul” – se gândi Lisandru. Îi vedea parcă pe flăcăi şi fete, ţinându-se de mână şi înconjurând în ritmul dansului de trei ori masa, cu tot cu mire şi mireasă. Apoi tot ţinându-se de mâini, ies şirag din casă. Primul vornicel aruncă „stuhul” peste casă. Poate că ar fi trebuit el, Lisandru, să-l arunce. Cică, dacă „stuhul” ista nu trece acoperişul casei, vine mireasa înapoi. Aşa vorbeşte lumea… Ea însă, Maruşca, n-o să mai vină. Niciodată. Chiar dacă „stuhul” n-a trece casa…”.

Îndemnat de ceilalţi constructori, Lisandru „coborî de pe schele şi o luă spre mulţimea agitată. Alerga pe de-a dreptul peste arătură, ca un nebun. Abia-şi trăgea sufletul. Păru-i dădea în ochi. Sudoarea i se prelingea pe bărbie. Simţea că faţa-i arde ca stropită cu var.

– Ia uitaţi-vă, bre, la el!” – strigă cineva de pe schele cu îngrijorare în glas, arătând spre cel ce alerga din toate puterile.

– Da ce credeaţi că o s-o lase să iasă din sat fără „vadră”? – râse profetic într-un dinte Gârliţă.

– Ia, bre, nu mai lehăi şi tu atâta, – i-o trânti în faţă badea Efim. Apoi se întoarse către ceilalţi: – Hai încolo, să nu se întâmple vreo poznă.

Coborâră de pe schele şi o luară cu toţii grăbiţi spre drumul de la marginea satului, unde se adunase mulţime de lume. Ion Roată şi Vasile Scurtu ţineau caii de dârlogi, iar Dumitru Mâţă se căznea să scape din mâinile câtorva vornicei şi să se repeadă spre mire, căci acela nu se prea grăbea să scoată banii pentru fata pe care o ia din sat străin. Maruşca se făcuse la faţă una cu rochia de albă. Bărbia-i tremura nestăpânită. Caii nechezau şi se zbăteau ca turbaţi în hamuri, trăsura se legăna nervoasă pe arcurile nalte şi moi.

Lisandru Zănoagă îşi făcea loc cu coatele prin mulţime, sforţându-se să răzbată la trăsură. Cineva îl apucă de umăr să-l reţină, dar Lisandru se suci în loc, îl îmbrânci şi înainta mai departe. Când îl zări Ion Roată, strigă o dată de se cutremură mulţimea:

– Staţi, bre! Uite, lasă el să se răfuiască! E dreptul lui! El mai mult a jucat-o!

Oamenii îşi întoarseră privirile. Pe un moment toţi amuţiră. Parcă încremeniseră. Cei din faţă se dădură instinctiv la o parte şi el se văzu lângă trăsură. Privea încruntat la butucul roţii, care se mişca ritmic după zbaterea şi frământarea cailor. Părea că stă

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

la cumpănă, cu ce să înceapă. Să-l înşface de beregată pe cel ce-a venit dracul ştie de unde şi i-a răpit dragostea? Să-i împuşte ei câteva perechi de palme pentru că l-a trădat şi l-a ruşinat în faţa unui sat întreg? Să apuce binişor de butucul ista şi să-i facă vânt trăsurii, aşa încărcată cum este, tocmai în fundul râpii de alături? Sau să le-o taie surd şi poruncitor: – Vadra!

Să-l vadă oamenii că încoace l-a adus nu durerea unei mari pierderi, ci mândria, ambiţia şi dispreţul lui de bărbat.

– Lisandru? – şoptiră cu mirare şi cu teamă buzele palide tremurătoare ale miresei.

Zănoagă îşi ridică instinctiv privirea spre ochii ei negri, amăgitori, în care se adunase acum atâta frică…".

Tânărul scriitor de la 1965 şi-a imaginat pe viu acest episod dramatic memorabil de care nu pomeniseră prozatorii noştri de până la acea dată. Până un alt flăcău îl îndemnă pe iubitul de odinioară al miresei: „ – Cere, măi Lisandre, vadra, ce taci?"

Abia atunci Lisandru „porni încet spre cai, îi tipări pe coastele asudate, le pipăi hamurile înspumate, de parcă vroia să se convingă dacă-s aşezate omeneşte. Le zise apoi celor doi, care mai ţineau de dârlogi, să se dea la o parte şi iarăşi se apropie de trăsură. Privi la Maruşca, apoi la cel de alături de ea, care acum scosese grăbit din buzunar un şumuiag de bani şi i-l întinse. O uşoară umbră de ameţeală, ca după o cană de vin tare, îi flutură lui Lisandru pe dinaintea ochilor. Pentru prima dată îl vedea. Şi parcă nu-i venea a crede că acesta-i el, mirele Maruşcăi, pe care ea atât de mult îl lăuda prietenelor sale, adăugând că pe lângă faptul că e învăţător, are şi o casă bună, cu televizor, cu mobilă şi alte lucruri scumpe, cu vite şi orătănii în curte…

Lisandru respinse cu dispreţ mâna uscăţivă şi tremurândă. Ea îl înţelese fără cuvinte şi căuta să-şi ţină cu mândrie capul sus; chipurile, mi-am ales ce-am vrut şi nu-i treaba nimănui să se amestece.

Lisandru simţi o uşurare în suflet. Se întinse şi luă din mâna vornicelului de alături garafa de vin.

– Of, Doamne, are să facă o poznă! – se auzi un glas de femeie.

Flăcăul se dădu şi mai aproape de trăsură. Pe faţa lui apăru un zâmbet zeflemitor.

– Să vă fie veşnică dragostea, cucoană mireasă şi cucoane mire. Să vă trăiască casa, televizorul şi găinile. Să fiţi fericiţi!

Duse garafa la gură. Dar se răzgândi. Nu bău. O repezi de butucul roţii. Cioburile se împrăştiară zgomotos şi ţărâna drumului se grăbi să soarbă băutura vărsată.

– Asta e! – rosti el hotărât.

Faţa miresei era una cu rochia şi tremura toată ca scuturată de friguri. Mirele, palid şi speriat şi el, îi întinse iar banii cu mâna lui străvezie. Lisandru râse înţepător:

– Nu face să te sărăceşti pentru o nimica toată…

Băgă apoi mâna în buzunar, unde-şi aminti că are nişte copeici, scoase câteva monede sunătoare şi le aruncă demonstrativ în braţele mirelui. Acela zgâi şi mai tare ochii.

– Pentru garafă. Să nu rămânem datori, – adăugă Lisandru.

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

Lumea privea curioasă şi mirată la cele ce se petreceau. Caii se repeziră înainte şi vorniceii o luară în silă după trăsură…”.

La drept vorbind. Mihail Gh. Cibotaru găsise până aici o soluție neobişnuită, neordinară momentului dramatic tradițional. Nuvela sa, care pusese în aşteptare cititorii, se încheie cu o adevărată lovitură de teatru, iubitul de odinioară al miresei necerând şi neacceptând „vadra”. Nu înzadar constructorii din echipa lui Lisandru „îl priveau în tăcere”, iar badea Efim „zâmbea mulțumit”: tânărul constructor avusese o purtare corectă şi demnă.

Apoi mai sunt ultimele cuvinte ale nuvelei: „Iar după deal, la Năpădeni, muzicanții nu se mai auzeau. Amuțiseră, de parcă uitaseră că le vine nunta”, după care cititorul e pus să creadă că mireasa şi mirele îşi vor continua viața în comun, după cum se înțeleseseră, sau poate totuşi ei aveau a analiza adânc întorsătura nebănuită, pe care o cauzase Lisandru prin comportamentul său corect şi demn, şi să strice nunta?

Oricum, Mihail Gh. Cibotaru dădea încă în prima sa carte o nuvelă meritorie, întemeiată pe interpretarea îndrăzneață a unui obicei străbun, a cărui evocare nu cadra cu nicio prevedere partinică dintre cele menite să ferească oamenii de artă ai timpului de o eventuală cădere în greşeala de a acorda atenție spiritului autohton, bănuit din capul locului că ar conține elemente naționaliste şi de altă natură, considerate adevărate piedici în calea evoluției artei sovietice a timpului…

De altfel, căutările scriitorilor tineri de la 1965 se soldau şi cu sondaje sufleteşti profunde, inimaginabile în contextul hotărârilor partinice pomenite şi al prozei imediat postbelice, reprezentate de Ion Canna, Ion D. Ciobanu, Bogdan Istru şi chiar de Grigore Adam, căruia nu-i erau totalmente străine obiceiurile şi credințele populare milenare ale poporului nostru. O nuvelă a aceluiaşi prozator Mihail Gh. Cibotaru, intitulată *Vivornița*, se prezintă ca o scrutare migăloasă a sufletului unui tractorist, Toader, ajuns în stepele cazahe împreună cu soția sa Veronica, începând cu momentul în care apăru în preajma lor Anatol, iubitul de până atunci al Veronicăi. Fusese o dragoste mare, care nu-i permisese lui Anatol să plece şi el în Cazahstan, pe urmele Veronicăi, între timp căsătorită cu Toader. Tustrele personajele sunt puse la o grea încercare. Mai ales, Toader. Mai cu seamă, în seara cu o viforniță cumplită, în care Anatol se pomeni înghețat la volanul tractorului înzăpezit. Când îl descoperi în urgia nesfârşitei stihii, primul gând al lui Toader a fost să se răzbune pe acel care-i furase liniştea căminului conjugal. „Nu. Nu trebuie să-l lase aşa. Trebuie să se răzbune. Cu orice preț!

– Am să-l… – mormăi el, cu fălcile încleştate, gata să lovească, de parcă vinovatul ar fi fost înaintea sa”.

Şi iată-i pe cei doi la un metru depărtare unul de altul.

„– Ieşi, ticălosule, afară! – se răsteşte el (Toader – *I. C.*) la tractoristul ce se aplecase parcă cu teamă peste volan. Însă acela nu răspunde. Atunci Toader îl înşfacă cu o mână de piept, scoțându-l cu forța şi blenduindu-l la pământ. Anatol cade ca un sac, gemând cu greu. Apoi e iarăşi liniște. Numai viforul urlă şi urlă, ca ieşit din minți. Toader se apleacă asupra duşmanului, privindu-l crunt de aproape, iar mâna dreaptă îi tremură în bătaia vântului cu tot cu cuțit. De odată îşi dă seama că acela îngheață. Ce să facă cu el? Cum

BDD-A20053 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

să procedeze? Să-l apuce de un picior şi să-l târâie într-o văgăună, să-l găsească tocmai la primăvară cioroii? Să-l izbească o dată cu cuțitul şi să-şi răcorească sufletul? Ori să-l lase aici, în mijlocul pustietății acestea de gheață, să-l mănânce dihăniile sau să-l troienească încetul cu încetul şi pentru totdeauna zăpada? Cine să ştie că el, Toader, a dat peste dânsul şi l-a lăsat să piară? Da. Aşa e cel mai bine. Să-l lase şi să plece. Să fugă cât mai repede. Nici urmă să nu-i rămână pe aici. Că vifornița singură îi va face felul. Nu mai are mult".

Or, tot atunci Toader „apucă mâna celui de jos şi văzu că e rece ca gheața. Pulsul nu se mai simțea. Şi în momentul acela parcă-l lovi un cuțit în inimă.

– Îi gata! răcni speriat. Vântul îi purtă țipătul peste întinsurile reci până-l destrămă. Ura de adineauri se prefăcuse în spaimă. În spaimă straşnică ce te cuprinde când în mijlocul unei pustietăți te afli numai tu şi un om care moare.

Se aplecă, îi descheie haina, cămaşa şi-şi lipi urechea de partea stângă a pieptului. Îşi opri răsuflarea, ascultând încordat cu gura căscată. Auzi o bătaie slabă venită parcă de cine ştie unde din străfunduri.

– Îi viu! – strigă din nou, cât îl ținură puterile, de parcă ar fi vrut să dezmintă în fața stepei înzăpezite vorbele de adineauri".

Acest punct culminant al trăirilor lui Toader asigură nuvelei dramatismul inerent prozei autentice, contribuie la afirmarea plenară a personajului şi-l pune pe cititor în fața unei realizări prozastice de care acesta nu mai avusese parte la lectura nuvelisticii noastre în anii de după război.

Aceeaşi căutare – şi găsire! – a unor subiecte originale şi a unor rezolvări artistice ingenioase ale subiectelor abordate e specifică şi lui Vlad Ioviță, al cărui nume se asociază neapărat cu nuvelele ce i-au adus, în acelaşi an 1965, notorietatea: *Ce nalți sunt plopii, Râsul şi plânsul vinului* etc. Primele două lucrări nominalizate aici impresionează prin ineditul situațiilor existențiale abordate de prozator. Dumitru, protagonistul nuvelei *Ce nalți sunt plopii,* iese prima oară în sat cu maşina sa, primită de la stat ca invalid de război, se acomodează la vorbele satului, sfătuie cu consătenii săi şi totul se pare în firea lucrurilor, în afară de finalul în care Dumitru se simte incomod dacă Avram, consăteanul pe care-l invitase să taie un braț de lemne, o mai fi zăbovind cumva cu lucrul pentru care fusese invitat: „După ce mai rătăceşte prin câteva hudițe, Dumitru se apropie de casă. Dar nu claxonează. Aşteaptă. Poate că Avram încă nu s-a dus. N-ar vrea să vadă un străin cum nevasta o să-l scoată din maşină, cum o să-l mute, ca pe un copil, în cărucean şi cum o să-l ducă în casă…".

E multă demnitate a omului cu picioarele retezate, a ginerelui pe care nici socrul său nu-l cunoaşte („dacă n-am ieşit atâta vreme din casă…", se gândeşte Dumitru) şi care simte cu toate fibrele ființei sale că şi plopii, dar şi oamenii satului sunt înalți („şi totuşi, de ce gardurile, casele, cumpenele fântânilor şi, mai ales, plopii nu se lipesc pământului, când omul îi priveşte de sus, din maşină?"), pus în situația de a-şi accepta destinul.

Păienjeniş e o nuvelă din viața lagărelor de deținuți, una de atmosferă şi de sugestie, nouă prin evitarea de către prozatorul tânăr a opiniei frontale, directe, demonstrative a forțelor aflate în luptă – sovietici, pe de o parte, şi, fasciști, pe de altă parte. Deținuta care

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

izbuteşte să treacă pe sub gardul de sârmă ghimpată în lagărul bărbaţilor e o eroină nu în ciocnirile sale cu fasciştii, ci înainte de toate în urma învingerii propriei sale mândrii, deci tocmai datorată rezistenţei pentru care fusese întotdeauna stimată („Avea o ţinută mândră. Fire închisă, trecea prin viaţă cu «pas regal», după cum se exprimau pe vremuri colegele ei de pension. Admiraţia şi onorurile celor din jur le primea ca pe un omagiu firesc. Era deprinsă cu ele din copilărie"). Nimerită în lagărul femeilor, mult timp a rezistat ispitelor de a merge – şi ea – la „foişorul bărbaţilor". Însă se decise să adere la „cele desperate" şi-i spuse belgienei Rita că „vrea şi ea să meargă la foişorul soldaţilor". Surâse belgiana, după cum surâse altădată oberlocotenentul, şi „cele două surâsuri de azi o jigniră mai dureros decât toate înjosirile fizice suportate în lagăr până acum. Şfichiuită, mândria ei se cerea răzbunată. Trebuia să spargă plasa cu orice preţ, cu orice preţ…".

O atare situaţie-limită continua să fie la 1965 o noutate în proza scurtă de la noi, şi Vlad Ioviţă s-a impus cu certitudine în faţa cititorului şi a cercetătorului literar, noi personal elogiind modalitatea aceasta nemaiîntâlnită în altă parte a nuvelisticii est-prutene anterioare, apreciind însă mai cu seamă nuvelele ioviţiene axate pe situaţii şi personaje autohtone care îl recomandau drept scriitor al dealurilor şi văilor sale natale, autor al unor nuvele pentru care urma să-l răsplătim cu laurii recunoştinţei pornite din sufletul unui alt îndrăgostit de plaiul care furniza subiecte bune pentru opere valoroase. Or, Vlad Ioviţă n-a întârziat să pună la îndemâna cititorului povestiri, nuvele, până la urmă şi romane izvorâte din realităţile noastre autohtone, opere întemeiate pe o cunoaştere adâncă a felului de a fi al românului basarabean ori transnistrean, a obiceiurilor şi tradiţiilor acestui pământ, cu ecouri puternice din creaţia scriitorilor demni de pământul nostru strămoşesc. Prima nuvelă demnă să fie pomenită aici e *Râsul şi plânsul vinului.* Moş Căprian apare în faţa cititorului epocii ca un cunoscut uşor identificabil, chiar dacă era un personaj absolut nou în proza acelor ani. Bătrânul care ne întâlnea din paginile cărţii cu vorbe de duh, „povăţuitoare şi aspre, pornite de la inimă", se asemăna cu personaje ale lui Ion Druţă, dar totodată era deosebit de acestea prin firea sa, prin închinarea la tuspatru zările să-i aducă din război cei şapte fii, nici unul însă răspunzându-i bătrânului tată, căruia nu-i rămăsese decât să-şi cinstească cei şapte nepoţi („mieluşeii bâtului"), „întorcându-se spre cele patru zări şi rostind vorbe neînţelese pentru copii". Cercetătorul literar Alexandru Burlacu îl consideră „un conservator indiscutabil de tradiţii…, înrudit cu ţăranii literaturii sămănătoriste", observând în acelaşi studiu că bătrânii de felul lui moş Căprian „distonau oarecum cu acel model de *homo sovietikus* cultivat de scriitorul optimist" şi că „în contextul epocii un moş Căprian, dincolo de aparenţe, trebuie conceput ca un element subversiv"; mai mult, colegul Burlacu afirmă că în cazul personajelor de această factură Vlad Ioviţă „e un sămănătorism ancestral de care scriitorul basarabean nu s-a debarasat până în prezent" (Alexandru Burlacu. *Texistenţe*, II, 2008, p. 109) şi e cât se poate de limpede că mai ales în ultima sa observaţie colegul nostru mai tânăr are perfectă dreptate.

Altfel zis, prin *Râsul şi plânsul vinului*, dar şi prin *Pază cu primejdie, Dincolo de ploaie* şi alte nuvele de la 1965 şi de mai târziu, Vlad Ioviţă s-a dovedit un prozator

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

înfipt cu certitudine în solul spiritual sănătos al plaiului natal, prilejuindu-ne desfătare estetică şi creştere intelectuală şi sufletească în consens cu noua etapă, şaizecist-şaptezecistă, de evoluţie a literaturii est-prutene.

Nu este cazul să trecem sub tăcere contribuţia lui Iacob Burghiu la învierea sau reînvierea spiritului autohton sănătos al literaturii noastre în anii ’60-’70. Cartea sa de debut *Soare în cârjă* (1966) aduce la inima cititorului o familie de ţărani gospodari, cosaşi de meserie, bătrânul Costache dăruindu-i o coasă şi fiului Andrei, pe care l-a dat la şcoli, să ajungă inginer la oraş. Că fiul a uitat de părinţi, nu le trimite cel puţin o scrisoare timp de opt luni, e un „semn” al epocii noi. Tatăl încearcă să-l înţeleagă, până la urmă chiar îl înţelege când pleacă la Chişinău să-i ducă fiului cutea, ca Andrei să poată mânui uşor şi liber coasa dăruită; doarme noaptea în şopron în compania guzganilor, iar dimineaţa despărţindu-se, fără cuvinte, de fiu, nu şi de noră (alt „semn” al timpurilor noi), lăsând cutea alături de coasa pe care o găsise în şopron, „cu vârful încă neruginit”.

Dincolo de metaforismul abundent, specific şi celorlalte lucrări incluse în carte, nuvela *Coasa* e un elogiu cosaşului Costache, grijii lui pentru perpetuarea meseriei rămase din străbuni, omeniei şi blajinătăţii lui părinteşti, toate acestea ajungând un anti-pod al uitării de către fiul Andrei şi a coasei năpădite de rugină, şi a părinţilor pe care nu-i „fericeşte” barem cu o scrisoare.

Spirit sensibil la nuanţe fine ale vieţii personajelor sale, Iacob Burghiu dezvăluie în chip măiestrit remuşcările fiului nimerit între soţia sa şi tatăl Costache. După noaptea petrecută de părintele grijuliu în şopron, tatăl şi fiul ies în curte şi „Andrei vru să spună ceva, dar îşi îndreptă ochii la coasă” şi „coasa tăiase cuvântul acela cu vârful ei încă neruginit”. Tatăl înţelege că fiul i se înstrăinase cumplit, de aceea „se întoarse şi plecă”. Andrei nu găsi pentru tatăl său nici o vorbă. El „rămase cu ochii în pământ, scobindu-l cu vârful sandalei”, şi atunci „un vârtej de vânt veni şi-l pălmui”, drept care el „vru să-l ajungă pe moşneag, dar glasul soţiei îi puse barieră:

– Poate vii în casă?” Fiului îi rămânea numai „să-l petreacă cu ochii”, pe când „moşneagul îşi clătina paşii, din când în când îşi ducea mâna la ochi”. Impresionant este detaliul din finalul nuvelei. „Pe semne, e o povară pentru cer să ţie nori grei. Trebuie să-i descarce pe pământ când îl atinge coasa fulgerului”.

Lucrată în filigran, nuvela *Coasa* ne întoarce imaginar în lumea prozei de calitate din literatura clasică şi din cea interbelică, uitând de prozele cu care ne serviseră Ion Canna şi ceilalţi scriitori imediat postbelici educaţi în spiritul indicaţiilor partinice al căror scop era zătrirea definitivă a elementului autohton la nivel de tematică şi la cel de stilistică.

Fidelitate faţă de realitatea naţională, inclusiv faţă de credinţele şi chiar eresurile populare, dovedeşte Iacob Burghiu în nuvela *Coasta de drac*, remarcabilă prin smulgerea unei soţii, Dochiţa, din starea seculară a femeii basarabene de slugă a bărbatului fustangiu, beţiv şi satrap. Şi în această proză de numai patru păginuţe scriitorul a reuşit să dea glas elementului autohton generator de o binevenită prospeţime a tratării lucrurilor după ce Dochiţa nu-i mai rabdă soţului apucăturile urâte, nu se lasă intimi-

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

dată de amenințările lui Pintilie cu melesteul, ci-l înfruntă demn: „ – Dă! Încearcă!” Atunci broboada femeii „se desfăcu, răsturnând părul pe umeri”, iar „badea Pintilie crăpă un ochi mirat… Ia te uită! Deschise şi pe celălalt. Visează? Dă-l naibii, că-i bun visul. Dar ştii că-i frumoasă Dochița mea? Uite cum îi ard ochii… Cum de n-a văzut-o el până acum? Întoarse ochii la melesteu şi zise încurcat: – Pune-l pe foc, Dochiță, şi încălzeşte zeama, că s-au isprăvit gătejele…”.

În procesul lecturii şi mult timp după încheierea acesteia ne simțim, ca aievea, în arealul de viață şi de simțire a atmosferei de narațiune pătrunsă de spirit național.

Un alt exemplu concludent sub aspectul abordării elementului autohton în proza scurtă a lui Iacob Burghiu din anii ’60-’70 îl constituie nuvela *Pluguşorul*. Nu e numai pentru învierea sau reînvierea de către scriitor a obiceiului strămoşesc de a porni în ajunul Anului Nou cu uratul prin sat, obicei ostracizat cu străşnicie de ideologia comunistă în primii ani postbelici, dar neapărat şi pentru plăsmuirea unui personaj original ca Procop, care petrecuse „ierni grele după sârma ghimpată”, la închisoare ori într-un lagăr de deținuți politici, unde „fusese îngropat de gurile rele”, ajuns acum „cu creştetul alb”. Procop o întâlneşte pe iubita sa din tinerețe, Magdalena, mamă a unei tinere Magdalene, care ascultă urătura lui Procop şi a băieților împreună cu care acesta a umplut satul cu *Plugul cel vechi*, care „n-a prins rugină, că-i turnat *din dor*”. Magdalena cea tânără îmbie urătorii „– Vasile, intră în casă!”, apoi zice „Intră şi mata, moş Procop! Intrați toți! Mama vrea să vă încălziți, că v-a înghețat plugul!”

Întreaga nuvelă e o microsimfonie a unor sentimente refulate, zăcând în sufletele oamenilor despărțiți între ei de intemperiile unei realități ostile omenescului, realitate din care în acel timp încerca să evadeze viața anilor ’60-’70 şi tot atunci, literatura noastră, inclusiv proza scurtă, întorcându-se cu fața spre problemele oamenilor acestui pământ, până atunci tabuizate cu străşnicie.

O durere neogoită a fost – parțial rămâne până în prezent – pierderea bunicilor, părinților, soților, fraților în războiul care pârjolise toată Europa. Nuveliştii epocii căutau modalități originale de a surprinde consecințele conflagrației în viața şi, esențial, în sufletele conaționalilor noştri. Nicolae Esinencu, în cartea sa de debut în proză *Sacla* (1968), intuieşte aceste consecințe în faptul concret al nimeririi glontelui unui frit în traista tăticului care urma să aducă „şi lui Grigoraş, şi Lenuței, şi lui Petrică, şi lui Ochimaş, şi lui Mihăluță, la toți, la toți…” pâine de la iepure, conform unei închipuiri populare. Într-o jumătate de păginuță obiceiul „pâinii de la iepure” reînvie – dureros de viu şi de concret – sub pana tânărului pe atunci scriitor.

În altă proză miniaturală Nicolae Esinencu readuce în inima noastră melodia şi textul cântecului românesc de veacuri *Îmbătrânesc şi-mi pare rău…*, intonat de gospodarul Gavrilă spre nemulțumirea vădanei lui Ocă, încât şi aceasta se surprinde repetând cântecul până „rămase Gavrilă cu gura căscată…”, iar noi, cititorii, vrăjiți de modul în care tânărul pe atunci scriitor, refractar la indicațiile partinice privind obligația de a contribui la educarea unui om sovietic nou, punea în pagina de carte o perlă folclorică națională nemuritoare.

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)

Aproape acelaşi lucru se întâmplă în nuvela *Păsărică, mută-ţi casa*…, în care melodia seculară cu acest generic se lasă prinsă într-un cu totul alt context istoric şi social decât acela în care îl cunoscuse toată lumea.

Apoi scriitorul se lasă cucerit de o altă credinţă populară naţională şi aşterne pe hârtie nuveleta plină de multă durere *Legenda ciocănitoarei*, sporind nu numai numărul prozelor scurte axate pe motive literare autohtone, dar şi calitatea nuvelelor şi nuveletelor marcate de spirit local sănătos, parte a cărora nu şi-au pierdut nici până azi farmecul şi importanţa.

Cu trecerea timpului, scriitorii tineri la care ne-am referit au evoluat semnificativ în cărţile lor noi, adâncind considerabil sondajul psihologic şi intelectual al personajelor imaginate în procesul sfinţirii adevărului că are sorţi de izbândă acea literatură care se nutreşte din sevele realităţii autohtone trecute prin retortele a ceea ce se numeşte talent artistic original şi măiestrie scriitoricească mereu evoluată. Întoarcerea literaturii cu faţa spre folclorul strămoşesc şi spre tradiţiile lăsate de scriitorii clasici şi de cei interbelici, neglijaţi, needitaţi, necercetaţi în condiţiile de după 28 iunie 1940, abordarea problemelor vieţii în mod realist, fără ochelarii împrumutaţi de la ideologii comunişti călăuziţi de politica antinaţională şi antipopulară leninist-stalinist-jdanovistă îndreptată spre crearea omului nou, sovietic, rusificat, străin de tradiţiile naţionale sănătoase au fost premisele care au favorizat apariţia primelor schiţe şi nuvele care au depăşit în anii ’60-’70 literatura proletcultistă imediat postbelică. E adevărat că aceste începuturi sănătoase de creaţii nuvelistice apreciabile în anii ’60-’70 ai secolului trecut au fost puse nu numai de Ion Druţă, Vasile Vasilache, Gheorghe Malarciuc şi de cei câţiva debutanţi talentaţi ai timpului; la depăşirea nivelului atins de proza est-pruteană prin activitatea unui Ion Canna sau Lev Barschi au contribuit, pe măsura talentului individual şi a măiestriei acumulate prin asimilarea tradiţiilor naţionale lingvistice şi literare, şi unii scriitori din generaţiile vârstnice, care şi-au făcut însă debutul în literatură cu întârziere, ca Alexei Marinat (născut în 1924, dar publicând prima carte abia în 1959 şi prima culegere de schiţe umoristice în 1968), Raisa Lungu-Ploaie (născută în 1928, dar editând prima carte de nuvele în 1962), Ion Podoleanu (născut în 1929, dar ajuns nuvelist cu prima carte abia în 1963, Vladimir Beşleagă (născut în 1931, dar publicând un singur volumaş de proză scurtă în 1963 şi abandonând epica scurtă în favoarea prozei epice de proporţii), Petru Cărare (născut în 1935, afirmat întâi ca poet, dând însă prima sa carte de schiţe umoristice abia în 1970).

Pot fi găsite unele schiţe şi nuvele apreciabile în creaţia Anei Lupan (născută în 1922) şi a lui Gheorghe Gheorghiu (născut în 1929), dar aceşti autori nu se înscriu în lista scriitorilor cu contribuţii certe în nuvelistica de calitate.

Oricum, cercetarea prozei scurte est-prutene sub aspectul întoarcerii scriitorilor cu faţa spre viaţa materială şi spirituală a meleagului natal, spre tradiţiile seculare ale poporului, spre istoria adevărată a acestuia, proces început în anii ’60-’70 ai veacului trecut, este o problemă a ştiinţei filologice care necesită să fie studiată în continuare, aprofundată până la obţinerea unei imagini critico-literare veridice a nuvelisticii noastre de calitate în etapa contemporană.

BDD-A20053 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:03 UTC)